

Мельников Є.А.

Рисцов І.К.

канд. фіз.-мат. наук, доцент

Національний технічний університет України «КПІ»

**БІРЖОВІ ІНДЕКСИ ЯК ОСНОВНІ ІНДИКАТОРИ СТАНУ
ФОНДОВОГО РИНКУ
БИРЖЕВЫЕ ИНДЕКСЫ КАК ОСНОВНЫЕ ИНДИКАТОРЫ СОСТОЯНИЯ
ФОНДОВОГО РЫНКА
EXCHANGE INDICES AS MAIN INDICATORS OF THE STOCK MARKET
CONDITIONS**

Біржовий ринок України тільки починає розвиватися, на відміну від біржових ринків країн з розвинутою ринковою економікою. У сучасних умовах більшість розвинутих країн використовуює системи біржових індексів для аналізу та прогнозування розвитку окремих ринків та галузей, але для України біржові індекси є новим та недостатньо вивченим інструментом з цієї позиції. У даній статті розглянуто проблеми щодо механізму функціонування бірж, системи оцінки стану та перспектив розвитку біржового ринку, який має певні особливості у вітчизняній економіці. Розглянуто питання щодо сутності та змісту біржових індексів, а також їх значення як індикаторів розвитку світового ринку, ринків окремих країн та галузей. Визначено основні біржові індекси, що використовуються у країнах з розвинутою ринковою економікою та в Україні. Проаналізовано застосування біржових індексів для оцінки розвитку ринків України.

Ключові слова: фондовий ринок, біржові індекси, індикатори, активи.

Биржевой рынок Украины только начинает развиваться, в отличие от биржевых рынков стран с развитой рыночной экономикой. В современных условиях большинство развитых стран использует системы биржевых индексов для анализа и прогнозирования развития отдельных рынков и отраслей, но для Украины биржевые индексы являются новым и недостаточно изученным инструментом с этой позиции. В данной статье рассмотрены проблемы о механизме функционирования бирж, системы оценки состояния и перспектив развития биржевого рынка, который имеет определенные особенности в отечественной экономике. Рассмотрен вопрос о сущности и содержания биржевых индексов, а также их значение как индикаторов развития мирового рынка, рынков отдельных стран и отраслей. Определены основные биржевые индексы, используемые в странах с развитой рыночной экономикой и в Украине. Проанализировано применение биржевых индексов для оценки развития рынков Украины.

Ключевые слова: фондовый рынок, биржевые индексы, индикаторы, активы.

The stock market in Ukraine is only beginning to develop, in contrast to the stock markets of countries with developed market economies. In modern conditions the most developed countries use a system of stock exchange indices for the analysis and forecasting of development of individual markets and industries, but for Ukraine stock indexes are new and poorly understood tool for this position. This article discusses the problem of the mechanism of functioning of the stock exchanges, the system assess the status and prospects of development of

the exchange market, which has specific characteristics in the domestic economy. The question of essence and maintenance of exchange indexes, and also their value as indicators of world market development, markets of separate countries and industries is considered. Basic exchange indexes which are used in countries with the developed market economy and in Ukraine are certain. Application of exchange indexes for estimation of development of markets of Ukraine is analysed.

Keywords: stock market, stock market indices, indicators, assets.

Вступ. Біржовий ринок у світі давно вже став центром ринкової економіки. Нагромаджено великий досвід роботи бірж, що пройшли історичний розвиток від торгівлі наявною сільськогосподарською продукцією до торгівлі ф'ючерсами й опціонами на всі види товарів і фінансових інструментів. Це сприяло перетворенню бірж з одного із головних каналів оптової торгівлі товарами на центри ціноутворення і страхування ризику.

У своїй історії біржі знали періоди розквіту і відносного забуття, пройшли довгий шлях - від локальних оптових ринків реального товару до міжнародних ринків фінансових операцій, що забезпечують функціонування ринкової економіки [1]. При цьому в кожній країні, де виникали фондові біржі, практика приносила в біржові операції нові елементи, нові правила.

Біржа сьогодні - це приклад дієвого ринку, на якому щоденно зустрічаються інтереси виробників, споживачів, фінансистів, спекулянтів, банків, компаній та організацій. Особливе місце бірж у розвитку ринкової економіки потребує детального вивчення історії їх становлення, механізму створення, функціонування і технології біржової торгівлі. Окреслені проблеми особливо загострюються в даний час, коли в країні спостерігається динамічний резонанс розгортання кризових явищ, які обумовлюють надзвичайно високі темпи інфляції, знецінення національної валюти, залежність від зовнішнього фінансування та низку інших пов'язаних чинників, що надзвичайно підвищують рівень фінансових ризиків, які стають перешкодою для якісного формування фондового ринку України, що значним чином впливає на фінансову стабільність країни.

Постановка завдання. Ціллю даної статті є опрацювання методології біржових індексів як основних індикаторів стану фондового ринку, що передбачає виявлення сутності та змісту біржових індексів; також їх значення як індикаторів розвитку світового ринку; визначення основних біржових індексів, що використовуються у країнах з розвиненою ринковою економікою та в Україні.

Методологія. Дослідження проводилося на основі загальнонаукової методології, що передбачає системний підхід до вирішення проблеми. При дослідженні біржових індексів як основних індикаторів стану фондового ринку використано методи економічного, логічного та причинно-наслідкового аналізу. Теоретичною базою стали положення та висновки, що містяться в

наукових працях вітчизняних і зарубіжних економістів. Інформаційну базу дослідження склали літературні та інші інформаційні джерела за даною темою.

Результати дослідження. Біржові індекси – це показники (числа), які характеризують рівень або динаміку цін на активи, що є об'єктами біржової торгівлі, станом на певний момент часу. Індекси можуть використовуватись на будь-якому ринку: товарному, валютному, фондовому. Але слід відзначити, що вперше вони виникли на фондовому ринку (ринку цінних паперів) і на цьому ж ринку одержали найбільше практичне застосування.

Практика функціонування фондових бірж дозволила зробити висновки про те, що коливання цін на акції найбільш відомих компаній відповідають коливанням цін на акції всіх інших компаній, коливанням і змінам у попиту та пропозиції цінних паперів на фондовому ринку в цілому. Вперше цю закономірність використав Чарльз Доу, власник компанії «ДоуДжонс», який у 1884 році в США почав розраховувати середній показник зміни курсової вартості акцій одинадцяти найбільш крупних на той час промислових компаній [2].

Індекси вже більше ста років використовуються для інтегральної оцінки стану фінансового ринку. Інвесторів цікавить не лише динаміка цін на акції певної компанії, а й загальна тенденція всього ринку. При продажу й купівлі акцій на фондових біржах індекси є основними показниками, що визначають активність фондового ринку.

Курсова ціна акцій прямо залежить від доходу, який вони приносять, і від співвідношення пропозиції та попиту на них. У період економічного піднесення і пожвавлення курс акцій зростає, а в період депресії та кризи – падає. Тому за зміною загального курсу акцій можна судити про економічну кон'юнктуру в країні. При цьому курс акцій має здатність передбачати тенденції щодо змін у стані економіки. Особливо чутливо він реагує на спад виробництва, що наближається. Курс акцій починає падати, біржу охоплює паніка. Всі ці процеси, що робляться на біржі, роблять її барометром, який реєструє зміни в діловій активності економічного життя країни. Ця здатність біржі дозволяє державі вживати заходів, які дещо пом'якшують наслідки циклічності виробництва. Реєстрація курсів цінних паперів і публікація їх у курсовому бюлетені є однією з функцій біржі [3].

Індикатор використовується для оцінки і прогнозування коливань цін на фондовій і валютній біржах. Індикатори є запорукою успішної торгівлі. Однією з наймасштабніших світових фінансових бірж є ринок Форекс. Це міжнародний валютний ринок, на якому вільно продаються і купуються гроші. У сучасному вигляді склався у 1970-х роках, коли було введено вільні курси валют, при цьому ціна однієї валюти щодо іншої визначається тільки самими учасниками ринку, виходячи з попиту й пропозиції [4].

Під час застосування своїх знань і досвіду на ринку Форекс професійний трейдер зобов'язаний виробити свою особливу стратегію поведінки, ґрунтуючись на показаннях індикаторів ринку і багатьох інших факторах. Завдяки аналізу основних індикаторів трейдер приймає стратегічне рішення - відкривати та закривати певну позицію або входити / виходити з ринку. Індикатори ринку - це інструменти, які (при вмілому застосуванні) дозволяють, ґрунтуючись на математичних розрахунках, розрахувати прогнози можливих змін котирувань і сформуванати правильну стратегію поведінки на ринку. Базуючись на цьому існують основні фондові індекси, які і являють основу цих індикаторів.

Найвідоміший фондовий індекс - це індекс Доу-Джонса (Dow Jones). Основним його конкурентом є Індекс S&P 500, відомий так само як індикатор широкого ринку. Даний індекс розраховується на основі капіталізації 500 найбільших компанії США, а їх список складається рейтинговим агентством Standard & Poor's. Третій, найбільш відомий індекс, що характеризує ринок акцій Нового Світу - Nasdaq Composite. Даний індикатор складається з звичайних акцій і подібних фінансових інструментів всіх компаній, що торгуються на біржі NASDAQ. Розрахункову базу індексу становлять котирування більше 3000 американських і неамериканських корпорацій, що торгуються на біржі. Історично склалося, що основу індексу становлять папери високотехнологічних компаній [5].

В таблиці представлені світові фондові індекси станом на 09.02.2016.

Таблиця

Світові фондові індекси

<i>Name</i>	<i>Last</i>	<i>%Ch</i>	<i>High</i>	<i>Low</i>	<i>Region</i>	<i>Country</i>	<i>Market type</i>
Dow Jones Industrial Average	15914.74	-0.62%	16201.89	15899.91	NAm	USA	Developed
NASDAQ 100 Index	3966.275	0.47%	4045.477	3962.696	NAm	USA	Developed
Nasdaq Composite	4283.592	0.35%	4369.62	4280.726	NAm	USA	Developed
Вільний фондовий індекс ММББ	1730.83	0.43%	1740.71	1710.34	E_Europe	Russia	Emerging
Індекс РТС	696.61	0.9%	705.2	676.79	E_Europe	Russia	Emerging

Джерело: [6]

Основу європейського ринку акцій становлять 3 фінансові центри - Лондон, Париж і Франкфурт-на-Майні. Основним індикатором британського

ринку акцій є FTSE 100 Index (скорочення від Financial Times Stock Exchange Index). Розрахунок індексу здійснює з 3 січня 1984 роки з рівня 1000 пунктів агентством Financial Times. Індекс ґрунтується на курсах акцій 100 компаній з найбільшою капіталізацією, включених в список Лондонської фондової біржі [5].

Аналіз стану українського і світових фондових ринків інших країн за 2015 р. дозволяє зробити висновок про посилення взаємозв'язку між ними. Коефіцієнт кореляції динаміки індексу акцій ПФТС і індексу S&P за даний період склав 0,68, що свідчить про пряму залежність цих показників. Не дивлячись на невеликий рівень капіталізації в порівнянні з фондовими біржами розвинених країн, ринок ПФТС представлений практично всіма секторами економіки, а акції українських емітентів мають стійкий попит у нерезидентів і є повноцінними представниками ринку акцій країн, що розвиваються. Але при цьому український фондовий ринок, на відміну від російського, має специфічну структуру і свою нішу в сегменті країн, що розвиваються. Дане твердження базується на коефіцієнті кореляції індексів ПФТС і РТС за 2015 р. Він продемонстрував вельми слабкий взаємозв'язок цих двох індексів - всього 0,4 [3].

Подальші перспективи розвитку українського фондового ринку багато в чому залежатимуть від ситуації на світових фондових ринках. Наслідки іпотечної кризи ще не ліквідовані. У США кількість закладеного майна, яке виставляється на продаж, продовжує рости, і вже виникають ідеї про його централізований викуп державою. Результати роботи провідних американських і європейських банків свідчать про те, що їх доходи із-за іпотечних збитків помітно знизилися. У результаті загальносвітовий інтерес інвесторів до ринку цінних паперів помітно ослабив. Крім того, фактично повністю вичерпала свою регулюючу роль політика зниження ставки ФРС, бо її подальше зменшення вже слабо впливає на вартість грошей на ринку. Курси основних валют миру, долара США і євро, зазнають значні зміни. Це теж негативно позначається на розвитку фондового ринку, оскільки для інвесторів посилюються валютні ризики.

Як відомо, ринки країн, що розвиваються, для інвесторів стають все більш привабливішими, оскільки саме в перехідному періоді розробляються більше нових проектів, націлених на вдосконалення економіки, викликане необхідністю.

Інтерес до України, зокрема, викликаний наявністю сильної металургійної промисловості, хоча вона не відрізняється інвестиційною привабливістю. Із-за цінової політики учасники ринку з обережністю відносяться до акцій металургійних компаній.

Український фондовий ринок тільки формується. Зрозуміло, існують об'єктивні труднощі. Але є надія, що Україна поступово наближається до мети

- до створення ефективного і справедливого ринку цінних паперів, що регулюється державою і інтегрованого в світові фондові ринки.

Висновки. Фондовий ринок на сьогоднішній день є одним з найпривабливіших інструментів для інвестування. Оскільки доступ до роботи на фондовому ринку отримали як приватні інвестори так і спекулянти, даний вид діяльності активно розвивається і пропонує добру можливість вкладення грошей. Розвинений і відкритий фондовий ринок в країні характеризує сильну, і стабільну економіку, сприяє залученню інвесторів з інших країн. Нажаль, фондовий ринок України не можна характеризувати як такий.

Такі індикатори українського біржового ринку акцій, як капіталізація і фондовий індекс ПФТС, унаслідок неадекватності курсових цін реальному стану підприємств-емітентів і економіки країни в цілому навряд чи можна розглядати як репрезентативні, тим більше для зіставлення із зарубіжними ринками, що розвиваються.

Розвитку ринку перешкоджають недосконалість і серйозні пропуски в законодавчому і нормативному регулюванні діяльності учасників фондового ринку, перш за все акціонерних суспільств, неоптимальність інфраструктури ринку, відсутність цілісної, повноцінно функціонуючої національної депозитарної системи.

Література:

1. Биржевое дело. Учебник для вузов / Под.ред. Дегтярева О.И. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. — 422 с.
2. Биржевая деятельность / Под ред. А.Г.Грязновой, П.В. Корнеевой, В.А.Галанова.- М.: Финансы и статистика, 1995. — 239 с.
3. Биржевое дело: Учебное пособие / Зотов И.В., Успенко В.И. — Х.: Бурун Книга, 2005. — 256 с.
4. Якимкин В.Н. Рынок Форекс - ваш путь к успеху, Светоч Л, 1999 г. - 256 с.
5. Фондовый рынок: Курс для начинающих / Пер. с англ. — 3-е изд.- М.: Альпина Паблишерз, 2011.- 278 с.
6. РБК-Україна [Електронний ресурс]. — Режим доступа: <https://www.rbc.ua/rus/indices>